

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

IX

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

15-16 квітня 2021 року

Матеріали

батька – півсироти, а без матері і вся сирота; Без батька дитя не сиротіє, без матері – осиротіє.

Висновки. Можна стверджувати, що відображення родинних стосунків у пареміях української та азербайджанської мови має як універсальні риси, так і національні, що пов'язано з історичним і соціокультурним досвідом кожного народу. Порівняння паремій дозволяє зрозуміти, наскільки схожі чи відмінні різні країни та їх культури.

Список використаних джерел:

1. Коньок О., Шевцова А. Відображення соціальних уявлень про совість у пареміологічній картині світу українського і туркменського народу. *Світогляд, філософія, релігія*: збірник наук. праць, м. Суми, 2017. С. 79-85.
2. Словник української мови в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К.Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 8. С. 591.
3. Азербайджанські приказки та прислів'я. URL: <https://vislovi.in.ua/azerbajdzhanski-prykazky-ta-prysliv-ya/> (дата звернення 03.04.2021)
4. Прислів'я та приказки про сім'ю та родинне життя. URL: <https://traditions.in.ua/usna-parodna-tvorchist/pryslivia-ta-prykazky/1442-pryslivia-ta-prykazky-pro-simiu-i-rodynu> (дата звернення 03.04.2021)

Людмила Кулішенко,

канд. філол. наук

доцент кафедри мовної підготовки іноземних громадян

Сумського державного університету

Дарина Калюжна,

студентка Сумського державного університету

КОСМОНІМІЯ: ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Зоряне небо є об'єктом досліджень багатьох науковців, починаючи з часів Клавдія Птолемея (бл. 87-165 рр.). Космос – це невичерпне джерело астрономічних відкриттів. У його просторах приховано безліч наукових фактів, що можуть бути актуальними не лише для

астрономії, фізики, хімії, але й для представників мовознавства, тому помилково було б вважати, що дослідження космосу можливе лише з астрономічної точки зору. Космонімія (грец. *kósmos* — світ, *Усесвіт* і *όνυμα* — ім'я) – наука про власні назви астрономічних об'єктів та їхніх деталей, є частиною ономастики – галузі мовознавства, яка вивчає власні назви.

Власні назви – це функціональні одиниці будь-якої наукової термінології. У картині зоряного неба зустрічається безліч таких прикладів. Зокрема, найменування на честь міст, держав, гір, водойм, відомих людей тощо. Але, як з'ясувалося, більшість космічних об'єктів названо на честь богів, найчастіше – давньогрецьких та римських. Так людство висловлювало свою вдячність богиням, титанам, сподіваючись на подальшу допомогу та підтримку упродовж усього життя. Називаючи астрономічні одиниці на честь своїх покровителів, людство залишало про них згадки у Всесвіті назавжди. Тому для багатьох філологів залишається актуальною проблема номінації об'єктів космосу.

Аналіз попередніх досліджень. Вивчення космосу з лінгвістичної точки зору набуло розвитку у ХХ столітті. За цей час мовознавці встигли зробити свій внесок в дослідження номінації планет, зірок, галактик. А. Суперанська пояснила теорію власних назв космічних одиниць. З українських філологів вивченням назв сузір'я Великої ведмедиці займалися такі вчені: Є. Тимченко, А. Кузьмин та І. Климишин, але досі недослідженим залишається аспект найменувань планет та їх супутників з гендерної точки зору.

Мета – з'ясувати походження назв планет Сонячної системи, визначити співвідношення кількості чоловічих і жіночих імен серед назв планет та їх найбільших супутників.

Завдання: розглянути номінацію планет, зазначивши їх найбільші супутники з урахуванням родових особливостей (приналежність до жіночих імен або чоловічих), з'ясувати їх походження; побудувати діаграму кількісного співвідношення чоловічих та жіночих імен та обґрунтувати його причини.

Виклад основної інформації. Сонячна Система – це система планет, в центрі якої знаходиться яскрава зірка, джерело енергії, світла, тепла – Сонце.

Навколо Сонця обертається 8 планет (Меркурій, Венера, Земля, Марс, Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун), Плутон віднедавна перестали вважати дев'ятою планетою, надавши йому звання «карликової» планети. Більшість планет та їх супутників мають назви на честь давньогрецьких богів, титанів та богинь [1].

У давнину планети отримали свої імена за іменами богів грецького та римського пантеону: Меркурій, Венера, Марс, Юпітер, Сатурн. Меркурій (у греків Гермес) – це син Зевса, котрий виконував на Олімпі обов'язки кур'єра та гінця. Венера (у греків Афродіта) – донька Зевса й океаніди Діони, богиня кохання та краси. Марс – бог війни, Юпітер – це і є верховний бог римлян, він же Зевс у греків, а Сатурн – це римське ім'я верховного доолімпійського божества, у греків він звався Кроном і був батьком Зевса (Юпітера).

Отож, коли було відкрито нові планети, вони також були названі на честь богів греко-римського пантеону: Уран, Нептун, Плутон. Уран – давньогрецький бог неба, перший володар світу; Нептун – володар морського безмежжя, а Плутон – володар підземного царства, царства мороку та забуття.

До карликових планет записали Путон та Цереру. Їх назвали на честь богинь: Хаумеа, Макемаке, Еріда. Церера – римська богиня родючості та хліборобства. Хаумеа (Гаумеа) – гавайська богиня родючості та дітородження, Макемаке – творець людства і бог достатку в міфології корінних жителів острова Пасхи – рапануйців. Еріда – це ім'я, яке утвердилось за карликовою планетою не відразу, її називали різними іменами: Ксена, Зена, Ліла. Напевно, тому остаточно своє ім'я Еріда вона отримала від імені грецької богині чвар та розбрату. А ще один транснептуновий об'єкт сонячної системи – Седна – отримав назву на честь ескімоської богині морських тварин [2].

Розглянемо окремо кожен з планет, визначивши родові особливості їх супутників.

Планети, що не мають супутників: Меркурій (ч. р.), Венера (ж. р.). Щодо назви планети Земля, то вона не має жодного відношення до імен давньогрецьких чи римських богів.

Планети, що мають супутники: Марс (ч. р.). У Марса є два супутники, що мають такі родові особливості: Деймос (ч. р.), Фобос (ч. р.), Юпітер (ч. р.). Серед назв його супутників частіше зустрічаються жіночі імена: Калісто, Амальтея, Гімалія, Елара, Пасіфе, Сікопе, Лісітея, Карме, Леда, Ананке. Серед чоловічих імен зустрічається лише одне – Ганімед. Сатурн (ч. р.) має такі супутники, названі на честь давньогрецьких богинь та німф: Рея, Тефія, Діона, Феба. Решта супутників мають чоловічі імена: Япет, Енцелад, Мімас, Гіперіон, Янус, Епіметей [3]. Уран (ч. р.) має набагато більше супутників, ніж попередні планети, серед яких: Титанія, Аріель, Міранда, Джульєта, Крессіда, Дездемона, Розалінда, Белінда, Корделія, Офелія, Біянка, Пердіта, Маргарита – жіночі імена. Оберон, Пак, Стефано, Просперо, Тринкуло, Фердинанд, Франциско, Купідон – чоловічі. Нептун (ч. р.) має такі супутники: Тритон, Протей, Галасса – з чоловічою номінацією. А також з жіночою такі, як: Нерейда, Лариса, Деспіна, Галатея, Наяда, Галімеда.

Також не слід забувати і про карликові планети Сонячної Системи: Церера, Плутон, Еріда. Плутон (ч. р.) та його супутники з чоловічими іменами: Харон і Кербер. Церера (ж. р) не має супутників. У Ериді (ж. р.) відомо єдиний супутник – Дісномія [4, с. 32].

Наразі можливо кількісно підрахувати співвідношення чоловічих та жіночих імен.

Всього було проведено аналіз 69 власних астрономічних назв, серед яких чоловічих імен – 30, натомість жіночих – 39. Є доречним побудувати відповідну діаграму із зазначеними числами, для наочної оцінки різного співвідношення номінацій планет та їх супутників (Рис.1).

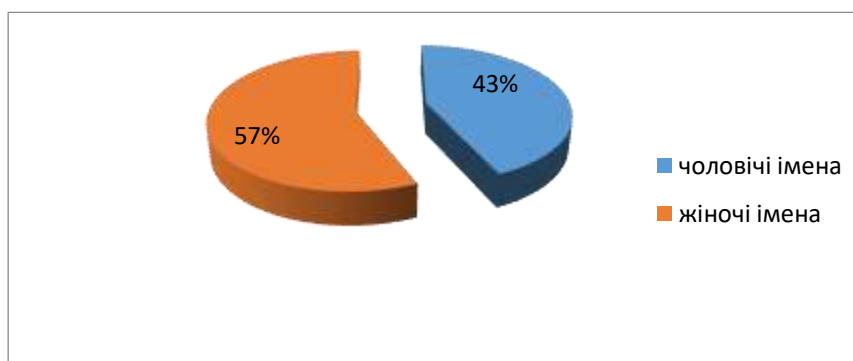

Рис 1. Співвідношення чоловічих та жіночих назв планет

Отже, можна стверджувати, що різниця між кількістю чоловічих та жіночих імен складає близько шести відсотків (власних жіночих назв більше серед назв супутників). Натомість всього одна планета носить жіноче ім'я – Венера, решта планет – чоловічі. Різницю у 6% можна обґрунтувати тим, що майже всі планети мають чоловічі імена, що наголошує на авторитетності і величності богів, на відміну від богинь, тому жіночі імена перемогли кількістю, а чоловічі – важливістю.

Таким чином, дослідження засвідчило, що у номінації космічних об'єктів майже повністю простежується гендерна рівність (усього 6 % різниці між показниками), а це означає, що під час вибору власних назв планет та супутників, суспільство усвідомлювало як роль жінки, так і чоловіка у тогочасному суспільстві (зокрема майже урівноважена роль богинь та богів стародавньої Греції та Риму).

Проблеми гендерної нерівності були, є і будуть актуальними у всі часи, але, напевно, хтось буде сперечатися з космосом, якщо навіть Всесвіт поставив знак рівності між чоловіками та жінками.

Список використаних джерел:

1. Сонячна система URL : <https://uk.wikipedia.org> (дата звернення: 17. 03. 2021)
2. Планети Сонячної системи: по порядку від Меркурія до Плутона та дев'ятої планети URL : <https://futurenow.com.ua/planety-sonyachnoyi-systemy-po-poryadku/> (дата звернення: 22. 03. 2021)
3. Боги та богині стародавньої Греції та Риму URL : <http://moyaosvita.com.ua> (дата звернення: 24. 03. 2021)
4. Кун М. А. Легенди та міфи Стародавньої Греції. Харків: Фоліо, 2008. 441 с.